

بۆچی گفٹوگۆی ستراتیزی؟ رههنده ئهمنی و سهربازییهکانی گفٹوگۆ چاوه پروانکراوهی ئەمریکا - عێراق

12-04-2020

نووسه رهکان

ناوهندی لیکۆلینهوهی رووداو

کورتە : مایک پۆمپیۆ وهزیری دهرهوهی ئەمریکا رایگه یاندوووه که له نیوه پراستی مانگی 6ی ئەمسالدا، ولاته کهی به سه رهپرشتی ده یفید هه یل جیگری وهزیری دهرهوه بۆ کاروباری سیاسی، گفٹوگۆی ستراتیزی له گه ل عێراق دهکات. هه موو پرسه ستراتیزییهکانی نیوان هه ردوولا، به پرسی مانه وهی هیزهکانی ئەمریکا له عێراقیشه وه، له ئەجیندای گفٹوگۆکاندا ده بن.

بەرايى

مايك پۇمپىۋ ۋەزىرى دەرەۋەي ئەمىرىكا رايگە ياندوۋە كە لە نىۋەراستى مانگى 6 ئەمسالدا، ۋىلاتەكەي بە سەرپەرشتى دەيفىد ھەيل جىگرى ۋەزىرى دەرەۋەي بۇ كاروبارى سىياسى، گىتوگۇ ستراتىژى لەگەل عىراق دەكات. ھەموو پىرسە ستراتىژىيەكانى نىۋان ھەردوولا، بە پىرسى مانەۋەي ھىزەكانى ئەمىرىكا لە عىراقىشەۋە، لە ئەجىنداي گىتوگۇكاندا دەبن. [1] ئەمە پىشتەر لەلايەن عادل عەبدولمەھدى سەرۋكۈەزىرى دەستلەكارگىشاۋەي عىراقىشەۋە باسكارابوو. لە رۇژانى رابدوودا" مەجلىسى ئەمنى نىشتمانى" شى لەسەر ئەو بابەتە كۆكردبوۋە.

حكومت بە رەسمى پىشۋازى لە داۋاكارىيەكى ئەمىرىكا بۇ گىتوگۇ ستراتىژى كردوۋە بەلام، ھەندىك لەلايەن شىيەيەكان بە چاۋى گومانەۋە سەبىرى دەكەن. پىرسىار لىرەدا ئەۋەبە كە بۇچى پىۋىستى گىتوگۇ ستراتىژى ۋاشنتن-بەغدا دەرەكەوت؟ لەۋەش گىرنگىر، ئەمە دەتوانىت چ كارىگەرىيەك لەسەرھەرىمى كوردستان دابنىت؟

گىتوگۇ ستراتىژى ۋاشنتن- بەغدا

خواستى گىتوگۇ ستراتىژى لەنىۋان ئەمىرىكا وعىراق لەكاتىكدايە كە سەرەراي داۋاكارىيە ھەندىك لەلايەن شىيەيە بۇھەلۋەشاندىنەۋە يان ھەمواركردنەۋەي رىككەوتننامە ستراتىژىيەكەي سالى 2008ى نىۋان ھەردوۋە ۋىلات، حكومتى عىراقى بە رەسمى داۋاي ھەلۋەشاندىنەۋە يان ھەمواركردنەۋەي نەكردبوو. خۇئەگەر داۋايەكى ۋەھاش بكات لانىكەم سالىكى پىۋىستە ھەتا كۇتايى پىنىت. [2] لەو رىككەوتننامەيەدا ئەمىرىكا بەلنى ھاۋكارىيە لە دزايەتتى تىرۇر ۋ راھىنان ۋ يارمەتيدانى عىراقى بۇ بەرگرى لە ھەپشە نىۋخۇيى ۋ دەرەكەيەكان داۋە. تەنانت بەشۋەبەكىش بەلنى رىگرتن لە جىابوۋنەۋەي ھەرىمى كوردستانى داۋە كە لە بەشى سىيەمدا بەروونى دەرەكەۋىت. [3] لەۋەش گىرنگىر، ئەمىرىكا سەرۋەرى عىراقى بە رەسمى ناسىۋە. بۇيە زۇرىك لە سىياسىيە رىالىستەكانى عىراق، بەدەر لە ھاتوھاۋارى ئايدۇلۇزىك، نەك ھەلۋەشاندىنەۋە بەلكو دەسكارىكردنەۋەي چەند ماددەيەكى رىككەوتننامەيەكەي بە گونجوتىزانىۋە.

خالى گىرنگى لىرەدا ئەۋەبە كە ۋادىارە ئىدى ئەو رىككەوتننامەيە تىرى دابىنكردنەۋەي نىۋەندىيەكانى ئەمىرىكا ناكات بۇيە داۋاي گىتوگۇ ستراتىژى دەكات. راستىيەكەي، رىككەوتننامەيە ستراتىژى 2008، لەگەلنىك روۋەۋە بە قازانجى عىراق بوۋە. لە سەردەمىكىشدا نووسراۋە كە ۋاشنتن لە زىر گۇشارى سىياسەتى نىۋخۇيى سەبارەت بە شەر ۋ ئالۇزىي ئەمنىدا لە عىراق گىرى خواردبوو.

بە لەبەرچاۋگرتنى رىككەوتننامە ستراتىژىيەكەي سالى 2008، داۋاكردنەۋەي گىتوگۇ ستراتىژى لەكاتىكدايە كە:

يەكەم- حكومتى بەغدا لە سالى 2020دا لانىكەم لە دوو بەياننامەدا ئەمىرىكا بە پىشلىكردنەۋەي سەرۋەرى عىراق تۇمەتباركردوۋە. ئەۋانىش لەداۋى كوزرانى قاسم سولەيمانى ۋ ئەبومەھدى مۇھەندىس لەگەل بۇدورمانكردنەۋەي ھەندىك لەبىكە ۋ بارەگاكانى ھەشىد شەعبى بوو. ئەمەش ۋادەكات كە لەروۋى ياسايىۋە، كىرەۋەكانى لە عىراق لەزىر پىرسىار بىت. لەۋانەيە بەكىك لە ئامانجەكانى ئەو گىتوگۇيە ۋەرگرتنەۋەي رەۋايى بىت.

دوۋەم- مىشتومپىكى جىدى ھەيە سەبارەت بەۋەي كە ئايا خاكى عىراق بۇ ھىرشكردنەۋەي سەر ۋىلاتانى ناۋچەكە بەكاردىت يان نا. ئەمە لە دۇسىيە ھىرشەكانى ئارامكو، دەستوۋەردان لە كاروبارى سوورىا بەروونى دىارە. بىگومان ئەمەش لەگەل رىككەوتننامەكەدا ناگونجىت كە تىيدا بەلنىدراۋە "ئەرز ۋ ئاۋ ۋ ئاسمانى عىراق ۋەك سەكو يان گوزەرگابەك بۇ ھىرشكردنەۋەي سەر ۋىلاتانى دىكە بەكارنەبىت. " پىدەچىت ۋاشنتن بە تەمابىت عىراق خاك ۋ ئەرز ۋ ئاسمانى خۇي سفتوسۇلتىر بكات ۋ رىگە نەدات بۇ دزايەتلىكردنەۋەي ھاۋپەيمانەكانى ۋاشنتن بەكاربەھىزىن.

سىيەم- ھىرشەكانى سەر بىكە سەربازىيەكانى ئەمىرىكا ۋ ھەۋلى سووتاندنەۋەي بالىۋوزخانەي ئەو ۋىلاتە لە بەغدا دەرپانخست كە حكومتى عىراق تواناي پاراستنى دامەزراۋە ۋ كەسە ئەمىرىكىيەكانى كەمە. پىدەچىت بەكىك لە ئامانجەكانى ئەو دانوستاندىنەۋەي، ۋەرگرتنى گەرەنتى يان دانانى مىكانىزىمىكى گونجوتىر بىت بۇ پاراستنى بەرژەۋەندىيەكانى ئەمىرىكا.

چوارەم- ئەمریکا، لانیكەم تا ئیستا وای راگەباندووہ کہ بہ نیازی کشانہوہ نیہ لہ عیراق بەلأم، واشنتن لہ ریککەوتنامہ ئەمنیہکەدا ئەو مافە ی بەعیراق داوہ کہ ہەرہوختی بہویت، داوای دەرچوونی ہیزەکانی ئەمریکا بکات. ہەرہوہا بەلینیشی داوہ کہ داوای دروستکردنی بنکە ی سەریازی ہەمیشەیی نەکات. [4] لہ بہلہبەرچاوگرتنی پریارەکە ی پەرلەمانی عیراقیش سەبارەت بہ نەمانی ہیزەکانی ئەمریکا، لەوانہیہ ئەمریکا ہاوشیوہی سالی 2008 بەدوای دۆزینەوہی چارەسەرێک بۆ پرسی مانەوہ یان دیاریکردنی خشتەپەک بۆ کشانەوہی ہیزەکانی بێت.

ئەگەری سەرگرتنی ریککەوتنی ستراتیژی

ئەمریکا دانوستاندەکانی خستۆتە نیوہراستەکانی مانگی 6ی ئەمسال. بہ ئەگەری زۆر، ہەتا ئەوکاتەش مستەفا کازمی کابینەکە ی پیکەوہ دەنیت و واشنتن بەرچاوی رووتردەبیت کہ لەگەل کئی قسەدەکات. بەلأم پرسیارەکە لێرەدا ئەوہیہ کہ ئایا کازمی دەتوانیت وتەبیزی ہەمووعیراقیہکان بێت؟ لەوانہیہ بەرہەسمی وابیت بەلأم بہ غەیری رەسمی گەلێک ناوہند و گرووپی دیکە ی خاوەن بەرزہوہندی ہەن کہ کازمی بێ ئەوان ناتوانیت پریاریدات. ئەو ریککەوتنە کاتیک سەردەگرت کہ ئەمریکا لہ پشتی پەرەدوہ دانوستاندنی لەگەل ئێران و گرووپیہکانی نزیک لەودا ہەبیت یان کاتیک کہ عیراق خاوەنی پریاری سەربەخۆ بێت. لانیكەم لەماوہی کورتخایەنیشدا ئامازہیہکی بہہیزبۆ ہەبوونی سەربەخۆی پریاری عیراقی لہ ئارادا نیہ.

خالیکی دیکەش بۆ بیرکردنەوہی ہیز و لایەنە سیاسیہکانی عیراق دەگەریتەوہ. ئایا عیراقیہکان گەشتوونەتە ئەو پراویہی کہ پێویستە لہ جیاتی بەرہەمەینانی بہکە و گرووپی چەکداری نوێ، ئابووریہکی بہہیزیان ہەبیت و کالی نایاب دروستبکەن؟ ئەگەر وابیت چانسی ریککەوتن لەگەل ئەمریکا زۆرہ. ئەمە پروسەپەک بوو کہ ئەورووپی و ژاپۆنیہکان لەدوای جەنگی جیہانی دووہمدا پیندا رویشتن. ہەردوولا بہ کەلکۆہرگرتن لہ یارمەتی دارایی و ئابووری ئەمریکا گەشانوہ و چوونە ریزی ہیزدارە گەورەکانی ئابووری جیہان. بەلأم مەرجی ئەمەش ئەوہبوو کہ لەژێر چەتری ئەمنی ئەمریکادا بماننەوہ. پرسیارەکە لێرەدا کہ لایەنە شیعیہکان ئەمە قبوڵدەکەن؟ بہ ئەگەری زۆر، بەشیک لہ ناسیۆنالیستە شیعیہکان پشێوازی لەمە دەکەن بەلأم، ئەستەمە ئەوانہی کہ روانگەپەکی ئایدۆلۆژی-دینیان ہەہیہ توخنی بکەون.

ئەنجام

ئەگەر ئەجینداکان وەک خۆیان جیبەجیبکریں، وادیارە دەورووبەری دوو مانگی دیکە ئەمریکا وعیراق گفتوگۆی ستراتیژی دەکەن. ئەگەر وابیت، لەدوای 2003وہ ئەمە دووہمجار دەبیت کہ شتی وا رووبدات. ئەمە ی کہ پریارە بکریت، دەرہەنجامیکی قوناخی داوی داعشە. شەری وەرگرتنەوہی جوگرافی لہ داعش تەقریبەن کۆتاییہات و بەشیک لہ شیعیہکانی عیراق وا ہەستدەکەن کہ دەتوانن بہین ئەمریکاش ہەلبکەن و بگرہ ہەبوونی ئەمریکا بہ ئاستەنگیشی دەرزن. ئەمریکاش بۆ مانەوہی ہیزەکانی و بۆ پاراستنی بەرزہوہندیہکانی لہ عیراق تووشی گرفتیکی یاسایی-سیاسی و سەربازی بووہ کہ پێویستە چارەسەری بکات. ئەم دووہ دانوستاندن دەکەن بۆ ئەوہی چوارچۆہیہکی تازہ بدۆزنەوہ. ئەمەش پوتانسیلی کاریگەریدانانی لەسەرہەموو عیراق و ہەریمی کوردستانیش ہەہیہ. بہ ئەگەری زۆر حکومەتی بەغداش بہہیزتردەکاتەوہ. خالی گرتگ ئەوہیہ کہ ہەریمی کوردستانیش بتوانیت بەشداری ئەو دانوستاندانە بێت یان لانیكەم ہەولبەدات کہ ریککەوتنی واشنتن- بەغدا لەسەر حیسابی ئەو نەبیت.

[1] <https://www.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-remarks-to-the-press-8>

[2] - ماددە ی 30ی ریککەوتنامە ی ئەمنی عیراق و ئەمریکا

[3] <https://photos.state.gov/libraries/iraq/216651/US-IRAQ/us-iraq-sfa-en.pdf>

[4] <https://photos.state.gov/libraries/iraq/216651/US-IRAQ/us-iraq-sfa-en.pdf>